

ДНЗ № 7 «Іскорка»
Кочерова П. В.

ВИКОРИСТАННЯ МОНТЕССОРИ-МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Педагогічна методика Марії Монтессорі по праву визнається однією з найбільш актуальних в сучасній педагогіці і належить до числа найбільш затребуваних в освіті. Про це свідчить дедалі більше шкіл, які застосовують цей метод в роботі з дітьми. Далеко не кожна педагогічна система створена майже сторіччя тому здатна бути актуальною сьогодні. Проте Монтессорі-педагогіка сьогодні вже є невід'ємною складовою світової корекційної педагогіки і ефективно використовується не тільки як навчальна, але й діагностична технологія. На думку Н. Андрущенко, науковий інтерес становить аналіз особливостей формування педагогіки Марії Монтессорі як «комплексної системи клініко-психолого-педагогічних та медичних впливів» [1, с. 95]

Відродженню наукового і практичного інтересу до ідей М. Монтессорі з боку педагогічної громадськості в нашій країні багато в чому сприяли роботи Л. Андрушко, В. Бондара, О. Гноєвської, С. Єфімова, Б. Жебровського А. Ільченко, В. Синьова, А. Шевцова та інших дослідників. Ім'я Марії Монтессорі – антрополога, педагога-психолога, лікаря і філософа приковує до себе увагу громадськості.

Ми вважаємо необхідним почати висвітлення теми з біографії М. Монтессорі, у якій ми зможемо побачити витoki її теорії. Марія Монтессорі народилась в строгій католицькій родині Алессандро і Ренільде Монтессорі. Вона була єдиною дитиною в родині. Марія вирішила поступати в технічну школу, в якій могли вчитися тільки юнаки і вже в 12 років вона здобула свою першу перемогу, завдяки своїй наполегливості, вона потрапила в цю школу, де добре навчалась і з успіхом закінчила її. Але справжньою захопленістю М. Монтессорі була медицина. У тодішній Італії її мрія була практично нездійсненна: медицина була привілеєм чоловічої половини. У 1890 році вона все-таки вступає на медичний факультет Римського університету.

Навчання для неї було складним, тому що отримувати знання їй доводилося вночі наодинці, працюючи в морзі, щоб однокурсники-чоловіки не сміялися над нею і не критикували. Їй також доводилося працювати в клініці при університеті, щоб оплатити своє навчання. Там вона вивчає психіатрію і ще через три роки захищає докторську по цій темі.

Відвідуючи притулки для розумово відсталих дітей, М. Монтессорі проводила обстеження хворих, відбираючи пацієнтів для клінік. Так вона зацікавилася розумово відсталими дітьми, яких на той час утримували в загальних притулках для слабоумних.

Уявлення про те, що педагогіка повинна поєднуватися з медициною в лікуванні хвороб є практичним наслідком наукового мислення тієї епохи. Марія Монтессорі дотримувалася думки, що розумова недорозвиненість є передусім педагогічна, а не медична проблема.

Спираючись на ідеї різних педагогів, які пропагували вільне виховання, М. Монтессорі продовжувала розвивати їх далі. Ці ідеї значною мірою вплинули на розвиток її власної педагогічної теорії і практики, сприяли боротьбі проти муштри та догматизму в навчанні [2].

Ми можемо зробити висновок, що Марія Монтессорі видатний педагог з нелегкою долею. Робота із розумово відсталими дітьми дала величезний поштовх народженню та розвитку ідей вільної педагогіки М. Монтессорі. Можемо сказати, що дослідниця була однією із перших, хто почав займатись педагогічними проблемами таких дітей, та започаткувала основи корекційної педагогіки.

Науковий метод Марії Монтессорі, як показав віковий досвід практики, може бути поширений в роботі як з дітьми що успішно розвиваються, так і з дітьми з особливостями у розвитку. Система корекційного розвитку спирається насамперед на допомогу батькам у вихованні та освіті дітей. Завдання монтессорі-терапевтів і педагогів – показати батькам необхідні вправи, які вони можуть систематично виконувати зі своїми дітьми вдома.

Для роботи з дітьми, що мають функціональні порушення, необхідно адаптувати деякі групи монтессорі-матеріалів, а так само змінити спосіб їх пред'явлення дітям. Змінюються також і позиція педагога, способи його взаємодії з дітьми. У зв'язку з особливостями в розвитку дітей з функціональними порушеннями при роботі з адаптованим монтессорі-матеріалом у них

пробуджується активність, виявляється можливість пізнання навколишнього середовища, а значить, і пізнання світу.

Мета монтесорі-педагога у роботі з дітьми з вадами розвитку – перш за все допомогти родині прийняти дитину з обмеженнями в розвитку і визнати її своїм повноцінним членом. Допомогти батькам розпізнати сферу інтересів дитини і її можливостей, щоб вміло створити умови для їх реалізації. Саме Монтесорі-педагогіка є найбільш ефективною і підготовленою до прийняття «особливих» дітей, оскільки орієнтована на розкриття потенційних можливостей будь-якої дитини

Основна ідея М. Монтесорі полягає в тому, щоб дати можливість дитині найбільш повно розкрити свій внутрішній потенціал в процесі вільної самостійної діяльності в створеному педагогом просторово-предметному середовищі. «Спеціально підібране оточення» стимулює дитину до пошуку шляхів і засобів концентрації уваги на освоюваному матеріалі, що спонукає її до позитивної дії. Всі монтесорі-матеріали використовуються в певній логічній послідовності і сприяють моторному, сенсорному і інтелектуальному розвитку, підвищують комунікативні можливості дитини, покращують її емоційний стан.

Враховуючи особливості психічного і фізичного розвитку дітей з особливими потребами, М. Монтесорі наголошувала на необхідності у ранньому віці розвивати сенсорні здібності, оскільки вони є основою для розвитку мислення та інших психічних процесів, розвитку рухової сфери.

М. Монтесорі вбачала дві основні мети сенсомоторного виховання: біологічну і соціальну. На її думку, з біологічної точки зору вправи на розвиток сенсорики та моторики полегшують природний розвиток особистості, а з соціальної – готують дитину до життя в оточуючому середовищі. Слід зауважити, що сенсомоторне виховання є лише складовою педагогічної системи М. Монтесорі й обов'язково повинно поєднуватися з моральним і духовним розвитком.

Завдання сенсорного виховання:

- формування чуттєвої бази інтелектуального розвитку;
- формування системи уявлень про якості навколишніх предметів, їх різноманітність;
- розвиток вміння порівнювати, аналізувати;
- підготовка до вивчення математики, музики, інших напрямків.

При здійсненні процесу навчання і виховання дошкільнят з особливими потребами сенсорне виховання неможливо розглядати як окремо взятий напрям. Доведена необхідність включення сенсорного розвитку дошкільників в усі види дитячої діяльності. Включення сенсорного виховання в діяльність дошкільнят залежить від ступеня і характеру порушення, віку дітей і рівня їх розвитку, від основних закономірностей і особливостей розвитку у дітей з особливими потребами.

Сенсорний розвиток становить фундамент загального розумового розвитку дитини, але в той же час має самостійне значення, так як повноцінне сприйняття необхідно і для успішного навчання дитини в дитячому садку, школі, і для подальшої активної плідної трудової діяльності. Необхідність сенсорного розвитку дитини в майбутньому житті висуває перед теорією і практикою дошкільного виховання завдання розробки і використання найбільш ефективних засобів і методів організації сенсорного виховання в дитячому садку.

Більш докладно охарактеризуємо деякі монтесорі-матеріали, та їх застосування у роботі із дітьми з особливими потребами.

Е. Войлокова, Ю. Андрухович, О. Максаков зазначають, що у процесі занять з дітьми з особливими потребами, важливо використовувати дидактичні ігри, що можна організувати за допомогою використання монтесорі-матеріалів.

При створенні сенсорної бази для ознайомлення дітей з вадами психофізичного розвитку з поняттям «великий-маленький», для розвитку контролю і координації доцільно використовувати «Чарівну вежу». Це шість кубиків, довжина одного боку кубика поступово зменшується. За допомогою цих кубиків дитина будує вежу – пропонує знайти найбільший кубик, наступний трохи менше і так далі. Особливий інтерес – це точно поставити найменший кубик. Коли вежа побудована, дитина та педагог оглядають її з усіх боків, потім акуратно розбирають її, поклавши кубики довільно. Після цього можна запропонувати дитині зібрати вежу ще раз. Питання для цієї вправи: «Де великий кубик? А де трохи поменше? Де маленький? Де трохи більше?».

Для відпрацювання понять «товсте-тонке» доцільно використовувати матеріал «Драбинка-дивинка». Вона складається з десяти пластин різної товщини. Дитина розкидає ці пластини по килиму, а потім, іноді починаючи з самої товстої пластини, іноді з самої тонкої – викладають їх у правильній послідовності.

«Червоні олівці» – це гра для формування поняття «довгий-короткий». Дитина порівнює один олівець з іншим по порядку. Мета гри – розкласти олівці в правильному порядку. Для закріплення матеріалу треба задавати питання: Де найдовша штанга? Де трохи коротше? Де найкоротша? Де трохи довше? Обов'язково бачити прогрес дитини, хвалити за виконання вправи.

Всі ці три набори ігор – «Чарівна вежа», «Драбинка-дивинка», «Червоні олівці» – підштовхують «особливих» дітей до того, щоб вони рухали, чіпали, перекладали предмети, які іноді важко захопити цілком маленькою ручкою та рози вивали не тільки відчуття, а й моторику. У вправах з цими предметами у дітей тренуються окомір, так як вони намагаються бачити різницю між схожих предметів.

Діти дуже люблять грати в «Чудесний ящик» з тепловими дощечками. Це ящик з чотирма різними матеріалами: дерево, метал, шматок тканини з хутра та шовку. Діти на дотик визначають «холодне-тепле» в результаті розвивається теплове сприйняття, тактильні відчуття.

Для розвитку слуху у дітей застосовуються «Дзвінки пляшечки». Всього шість пляшок. Дві пляшки з квасолею, дві пляшечки з горохом і дві пляшечки з рисом. Діти на слух з закритими очима повинні відгадати по слуху дві однакові пляшки. В результаті цієї вправи у дітей розвивається слухове сприйняття, пробуджується акустична увага, йде підготовка до розвитку музичного слуху.

Для розвитку смакового сприйняття у дітей можна застосовувати дидактичну гру «Чарівні цукерки». Це 8 цукерок, в них загорнуті сіль, цукор, лимонна кислота, перець. Діти повинні відібрати по дві цукерки з однаковим смаком. У цій вправі діти вчаться обережно поводитися з сіллю, цукром, спеціями для приготування їжі, вчаться розрізняти основні смаки.

Для розвитку нюху у дітей використовують «Паперові нюхалки». Це паперові пробники з різними запахами прянощів: гвоздика, ваніль, перець, часник та ін. Діти повинні покласти паперові пробники з однаковим запахом в одну коробочку, з іншим запахом в другу коробочку та ін.

З метою розвитку у дітей стереогностичного сприйняття і знайомства дітей з геометричними тілами, використовують такі ігри, як «Знайди свій будиночок», «На що схоже» за допомогою геометричного комоду.

В зоні сенсорного розвитку діти отримують ті відчуття, яких так не достає в житті. За допомогою ігор-матеріалів відкриваються необмежені можливості для навчання дітей, для поповнення знань, для розвитку пам'яті, уваги, мислення, дрібної моторики, вдосконалення тактильного, слухового сприйняття і дотику.

Велике значення для розвитку сенсорних здібностей дітей мають ігри з водою. Вода – це дивовижний, розвивальний матеріал. Ігрові вправи «Водолій», «Ловись рибка», «Чарівна губка», «Не пролий» розвивають спостережливості, увагу, акуратність, окомір і вміння контролювати рухи, освоювати властивості води: текуча, прозора, приємна [3].

Таким чином, головне значення сенсорного виховання полягає у створенні основи для розвитку мислення через розширення поля сприйняття. Діти, що володіють сенсорною культурою, розрізняють широку гаму фарб, звуків, смакових відчуттів; світ постійно постає перед ними у всьому багатстві і різноманітті. Враження, отримані при активній взаємодії із зовнішнім світом, дають поживу розуму для вироблення абстрактних понять. Сенсорні ігри та вправи дають можливість розрізняти і класифікувати предмети за формою, розміром і забарвленням, шуму і звучанню. Величезний вплив та користь мають монтессорі-матеріали у розвитку сенсорних відчуттів у дітей із особливими потребами, та доведений їх позитивний вплив на їх розвиток.

Література

1. Андрущенко Н.В. Монтессорі-педагогіка и Монтессорі-терапія / Н.В. Андрущенко. – С.-Пб. : Речь, 2010. – 316 с.
2. Бондар В.І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М.Монтесорі: Навчальний посібник / В.І. Бондар, А.М. Ільченко. – Полтава: РВВ ПДАА, 2009. – 252 с.
3. Мамайчук И.И. Психологическое сопровождение родителей детей с нарушениями в психическом развитии в условиях образовательного учреждения / И.И. Мамайчук // Вестник ЛГУ им. А.С.Пушкина: науч. журн. – 2013. –Т. 3. № 3. – С. 37–47.

Кочерова П. В. Використання монтессорі-матеріалів для сенсорного розвитку дітей із особливими потребами

У цій статті описано використання основних монтессорі-матеріалів для сенсорного розвитку дітей із особливими потребами. Зазначено, що саме монтессорі-матеріал має великий педагогічний потенціал у роботі із дітьми з особливими потребами, що до розвитку їх активності, сприйняття

предметів та їх властивостей. Описано вправи, які можливо використовувати із дітьми із особливими потребами, застосовуючи монтесорі-матеріал.

Ключові слова: М. Монтесорі, монтесорі-матеріал, діти з особливими потребами, сенсорний розвиток.

Кочерова П.В. Использование монтеessori-материалов для сенсорного развития детей с особенными потребностями

В этой статье описано использование основных монтеessori-материалов для сенсорного развития детей с особенными потребностями. Отмечено, что именно монтеessori-материал имеет большой педагогический потенциал в работе с детьми с особенными потребностями, способствует развитию их активности, восприятия предметов и их свойств. Описаны упражнения, которые можно использовать с детьми с особенными потребностями, применяя монтеessori-материал.

Ключевые слова: М. Монтесорі, монтеessori-материал, дети с особыми потребностями, сенсорное развитие.

Kocherova P.V. Using montesursory materials for sensory development of children with special needs

This article describes the use of basic monster materials for the sensory development of children with special needs. It is noted that it is precisely the montesori-material that has a great pedagogical potential in working with children with special needs, contributes to the development of their activity, the perception of objects and their properties. Exercises that can be used with children with special needs are described, using a monster material.

Key words: M. Montessori, montesori-material, children with special needs, sensory development.